

॥ तैत्तिरीय आरण्यकम् ॥

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

ॐ नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः। नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

सह वै देवानां चासुराणां च यज्ञौ प्रततावास्तां वयं स्वर्गं लोकमप्यामो वयमप्याम इति तेऽसुराः सन्नह्य सहसैवाचरन् ब्रह्मचर्येण तपसैव देवास्तेऽसुरा अमुह्युस्ते न प्राजानुस्ते पराऽभवन्ते न स्वर्गं लोकमायन् प्रसृतेन वै यज्ञेन देवाः स्वर्गं लोकमायन् प्रसृतेनासुरान् पराभावयन् प्रसृतो ह वै यज्ञोपवीतिनो यज्ञोऽप्रसृतोऽनुपवीतिनो यत्किं च ब्राह्मणो यज्ञोपवीत्यधीते यजत एव तत्तस्माद्यज्ञोपवीत्येवाधीयीत याजयेद्यजत वा यज्ञस्य प्रसृत्या अजिनं वासो वा दक्षिणत उपवीय दक्षिणं बाहुमुद्धरतेऽव धत्ते सव्यमिति यज्ञोपवीतमेतदेव विपरीतं प्राचीनावीतं संवीतं मानुषम्॥१॥

[१]

रक्षांसि ह वा पुरोऽनुवाके तपोग्रमतिष्ठन्त तान् प्रजापतिर्वरिणोपामन्त्रयत् तानि वरमवृणीताऽऽदित्यो नो योद्धा इति तान् प्रजापतिरब्रवीद्योधयध्वमिति तस्मादुत्तिष्ठन्त ह वा तानि रक्षांस्यदित्यं योधयन्ति यावदस्तमन्वंगात्तानि ह वा एतानि रक्षांसि गायत्रियाऽभिमन्त्रितेनाम्भसा शाम्यन्ति तदु ह वा एते ब्रह्मवादिनः पूर्वाभिमुखाः सन्ध्यायां गायत्रियाऽभिमन्त्रिता आप ऊर्ध्वं विक्षिपन्ति ता एता आपो वज्रीभूत्वा तानि रक्षांसि मन्देहारुणे द्वीपे प्रक्षिपन्ति यत्प्रदक्षिणं प्रक्रमन्ति तेन पाप्मानमवधून्त्युद्यन्तमस्तं यन्तम् आदित्यमभिध्यायन् कुर्वन् ब्राह्मणो विद्वान्सकलं भद्रमश्नुतेऽसावादित्यो ब्रह्मेति ब्रह्मेव सन् ब्रह्माप्येति य एवं वेद॥२॥

[२]

यद्देवा देवहेळन् देवासश्चकृमा वयम् आदित्यास्तस्मान्मा मुञ्चतर्तस्यर्तेन मामिति। देवा जीवनकाम्या यद्वाचाऽनृतमूदिम। तस्मान्न इह मुञ्चत विश्वे देवाः सजोषसः। ऋतेन द्यावापृथिवी ऋतेन त्वं संरस्वति। कृतान्नः पाह्येनसो यत्किं चानृतमूदिम। इन्द्राग्नी मित्रावरुणौ सोमो धाता बृहस्पतिः। ते नो मुञ्चन्त्वेनसो यदन्यकृतमारिम। सजातशः सादुत जामिशः साज्यायंसः शः सादुत वा कनीयसः। अनाधृष्टं देवकृतं

यदेनस्तस्मात् त्वमस्माञ्जातवेदो मुमुग्धि॥३॥

यद्वाचा यन्मनसा बहुभ्यामूरुभ्यामष्टीवद्धाः शिश्रैर्यदनृतं चकृमा वयम्। अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु चकृम यानि दुष्कृता। येन त्रितो अर्णवान्निर्बभूव येन सूर्यं तमसो निर्मुमोच। येनेन्द्रो विश्वा अजहादरातीस्तेनाहं ज्योतिषा ज्योतिरानशान आक्षि। यत्कुसीदमप्रतीत्तं मयेह येन यमस्य निधिना चरामि। एतत्तदग्रे अनृणो भवामि जीवन्नेव प्रति तत्ते दधामि। यन्मयि माता यदा पिपेष यदन्तरिक्षं यदाशसार्तिक्रामामि त्रिते देवा दिवि जाता यदाप इमं मै वरुण तत्त्वा यामि त्वं नो अग्रे स त्वं नो अग्रे त्वमग्रे अयासि॥४॥

[३]

यददीव्यवृणमहं बभूवादित्सन्वा सञ्जगर जनैभ्यः। अग्निर्मा तस्मादिन्द्रश्च संविदानो प्रमुञ्चताम्। यद्धस्ताभ्यां चक्र किल्बिषाण्यक्षाणां वृष्टुमुपजिघ्रमानः। उग्रं पश्या च राष्ट्रभृच्च तान्यंफसरसावनुदत्तामृणानि। उग्रं पश्ये राष्ट्रभृत्किल्बिषाणि यदक्षवृत्तमनुदत्तमेतत्। नेत्रं ऋणानृणव इत्समानो यमस्य लोके अधिरञ्जुराय। अव ते हेळ उदुत्तममिमं मै वरुण तत्त्वा यामि त्वं नो अग्रे स त्वं नो अग्रे। सङ्कुसुको विकुसुको निर्ऋथो यश्च निस्वनः। तेऽ(१)स्मद्यक्षमनांगसो दूरादूरमचीचतम्। निर्यक्षमचीचते कृत्यां निर्ऋतिं च। तेन योऽ(१)स्मथ्समृच्छातै तमस्मै प्रसुवामसि। दुःशःसानुशःसाभ्यां घृणेनानुघृणेन च। तेनान्योऽ(१)स्मथ्समृच्छातै तमस्मै प्रसुवामसि। सं वर्चसा पयसा सन्तनूभिरगन्महि मनसा सः शिवेन। त्वष्टा नो अत्र विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो(१) यद्विलिष्टम्॥५॥

[४]

आयुष्टे विश्वतो दधद्यमग्निर्वरेण्यः। पुनस्ते प्राण आयाति परायक्ष्मः सुवामि ते। आयुर्दा अग्रे हविषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरधि। घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेवं पुत्रमभिरक्षतादिमम्। इममग्र आयुषे वर्चसे कृधि तिग्ममोजो वरुण सः शिशाधि। मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छु विश्वे देवा जरदष्टिर्यथाऽसत्। अग्र आयूषि पवस् आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम्। अग्रे पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। दधद्रयि मयि पोषम्॥६॥

अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः। तमीमहे महागयम्। अग्रे जातान्पुंदा

नः सपत्नान्प्रत्यजाताज्ञातवेदो नुदस्व। अस्मे दीदिहि सुमना अहंलृच्छर्मन्ते स्याम
त्रिवरूथ उद्धौ। सहसा जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताज्ञातवेदो नुदस्व। अधि नो ब्रूहि
सुमनस्यमानो वयं स्याम प्रणुदा नः सपत्नान्। अग्रे यो नोऽभितो जनो वृको वारो
जिघांसति। तांस्त्वं वृत्रहं जहि वस्वस्मभ्युमाभर। अग्रे यो नोऽभिदासति समानो
यश्च निष्ठः। तं वयं समिधं कृत्वा तुभ्यमग्रेऽपि दध्मसि॥७॥

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपतः शपात्। उषाश्च तस्मै निमृक् सर्वं पापं
समूहताम्। यो नः सपत्नो यो रणो मर्तोऽभिदासति देवाः। इध्मस्यैव प्रक्षायतो मा
तस्योच्छेषि किं चन। यो मां द्वेष्टि जातवेदो यं चाहं द्वेष्टि यश्च माम्। सर्वाऽस्तान्ग्रे
सन्दह याश्चाहं द्वेष्टि ये च माम्। यो अस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेष्टते जनः। निन्दाद्यो
अस्मान्दिप्साच्च सर्वाऽस्तान्मष्मषा कुरु। सशितं मे ब्रह्म सशितं वीर्या(१)म्बलम्।
सशितं क्षत्रं मे जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः। उदैषां बाहू अतिरमुद्वर्चो अथो बलम्।
क्षिणोमि ब्रह्मणाऽमित्रानुन्नयामि स्वा(१)म् अहम्। पुनर्मनः पुनरायुर्म आगात्पुनश्चक्षुः पुनः
श्रोत्रं म आगात्पुनः प्राणः पुनराकूतं म आगात्पुनश्चित्तं पुनराधीतं म आगात्। वैश्वानरो
मेऽदब्धस्तनूपा अवंबाधतां दुरितानि विश्वा॥८॥

[५]

वैश्वानराय प्रतिवेदयामो यदीनृणं सङ्गरो देवतांसु। स एतान्पाशांन् प्रमुचन् प्रवेद
स नो मुञ्चातु दुरितादवद्यात्। वैश्वानरः पर्वयान्नः पवित्रैर्यत्सङ्गरमभिधावाभ्यांशाम्।
अनाजानन्मनसा याचमानो यदत्रैनो अव तथ्सुवामि। अमी ये सुभगे दिवि विचृतौ नाम्
तारके। प्रेहामृतस्य यच्छतामेतद्वद्धकमोचनम्। विजिहीर्ष्व लोकान्कृधि बन्धान्मुञ्चासि
बद्धकम्। योनेरिव प्रच्युतो गर्भः सर्वान् पथो अनुष्व। स प्रजानन्प्रतिगृणीत विद्वान्प्रजापतिः
प्रथमजा ऋतस्य। अस्माभिर्दत्तं जरसः परस्तादच्छित्रं तन्तुमनुसञ्चरेम॥९॥

तत् तन्तुमन्वेके अनु सञ्चरन्ति येषां दत्तं पित्र्यमायनवत्। अबन्वेके ददतः प्रयच्छाद्वातुं
चेच्छुक्रवांसः स्वर्ग एषाम्। आरंभेथामनु सारंभेथां समानं पन्थामवथो घृतेन। यद्वा पूर्तं
परिविष्टं यदग्नौ तस्मै गोत्रायेह जायापती सारंभेथाम्। यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं
पितरं वा जिहिस्मि। अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्य उन्नो नेषद्दुरिता यानि चकृम।
भूमिर्माताऽदितिर्नो जनित्रं भ्राताऽन्तरिक्षमभिशांस्त एनः। द्यौरनः पिता पितृयाच्छं भवासि

जामि मित्वा मा विविधिसि लोकात्। यत्र सुहार्दः सुकृतो मदन्ते विहाय रोगं तन्वा(१)ः
 स्वायाम्। अश्लोणाङ्गैरहुताः स्वर्गे तत्र पश्येम पितरं च पुत्रम्। यदन्नमध्यनृतेन देवा
 दास्यन्नदास्यन्नुत वा करिष्यन्। यद्देवानां चक्षुष्यागो अस्ति यदेव किं च प्रतिजग्राहमग्निर्मा
 तस्मादनृणं कृणोतु। यदन्नमग्निं बहुधा विरूपं वासो हिरण्यमुत गामजामविम्। यद्देवानां
 चक्षुष्यागो अस्ति यदेव किं च प्रतिजग्राहमग्निर्मा तस्मादनृणं कृणोतु। यन्मया मनसा
 वाचा कृतमेनः कदाचन। सर्वस्मात्तस्मान्मेळितो मोघ्यि त्वं हि वेत्थ यथातथम्॥१०॥

[६]

वातरशना ह वा ऋषयः श्रमणा ऊर्ध्वमन्थिनो बभूवुस्तानृषयोऽर्थमायुस्ते
 निलायमचरुस्तेऽनुप्रविशुः कूश्माण्डानि तास्तेष्वन्विन्दच्छ्रद्धया च तपसा च
 तानृषयोऽब्रुवन्कथा निलायं चरथेति त ऋषीनब्रुवन्नमो वोऽस्तु भगवन्तोऽस्मिन्धाम्नि
 केन वः सपर्यामेति तानृषयोऽब्रुवन्प्रवित्रं नो ब्रूत येनारपसः स्यामेति त एतानि
 सूक्तान्यपश्यन् यद्देवा देवहेळनं यददीव्यनृणमहं बभूवाऽऽयुष्टे विश्वतो दधदित्येतैराज्यं
 जुहुत वैश्वानराय प्रतिवेदयाम इत्युपतिष्ठत यदर्वाचीनमेनो भ्रूणहृत्यायास्तस्मान्मोक्षयध्व
 इति त एतैरजुहवुस्तेऽरेपसोऽभवन्कर्मादिष्वेतैर्जुह्यात्पूतो देवलोकान्धसमंश्रुते॥११॥

[७]

कूश्माण्डैर्जुह्याद्योऽपूत इव मन्येत यथा स्तेनो यथा भ्रूणहैवमेष भवति योऽयोनौ
 रेतः सिञ्चति यदर्वाचीनमेनो भ्रूणहृत्यायास्तस्मान्मुच्यते यावदेनो दीक्षामुपैति दीक्षित
 एतैः संतति जुहोति संवत्सरं दीक्षितो भवति संवत्सरादेवाऽऽत्मानं पुनीते मासं
 दीक्षितो भवति यो मासः स संवत्सरः संवत्सरादेवाऽऽत्मानं पुनीते चतुर्विंशतिः
 रात्रीर्दीक्षितो भवति चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरः संवत्सरादेवाऽऽत्मानं पुनीते
 द्वादश रात्रीर्दीक्षितो भवति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरादेवाऽऽत्मानं पुनीते
 षड्रात्रीर्दीक्षितो भवति षड्वा ऋतवः संवत्सरः संवत्सरादेवाऽऽत्मानं पुनीते तिस्रो
 रात्रीर्दीक्षितो भवति त्रिपदा गायत्री गायत्रिया एवाऽऽत्मानं पुनीते न मासमंश्रीयान्न
 स्त्रियमुपेयान्नोपर्यासीत् जुगुप्सेतानृतात्पयो ब्राह्मणस्य व्रतं यवागू राजन्यस्याऽऽमिक्षा
 वैश्यस्याथो सौम्येष्वध्वर एतद्व्रतं ब्रूयाद्यदि मन्येतोपदस्यामीत्योदनं धानाः सकून
 घृतमित्यनुव्रतयेदात्मनोऽनुपदासाय॥१२॥

[८]

अजान् ह वै पृथ्नीं स्तपस्यमानान् ब्रह्म स्वयम्भ्वभ्यानर्षत् ऋषयोऽभवन्तदृषीणामृषित्वं
तां देवतामुपातिष्ठन्त यज्ञकामास्त एतं ब्रह्मयज्ञमपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त यदृचोऽध्यर्गीषत्
ताः पर्याहुतयो देवानामभवन् यद्यजूंषि घृताहुतयो यथ्सामानि सोमाहुतयो
यदथर्वाङ्गिरसो मध्वाहुतयो यद्वाह्मणानीतिहासान् पुराणानि कल्पान्गाथा नाराशंसीर्मदाहुतयो
देवानामभवन्ताभिः क्षुधं पाप्मानमपाघ्नन्नपहतपाप्मानो देवाः स्वर्गं लोकमायन् ब्रह्मणः
सायुज्यमृषयोऽगच्छन्॥१३॥

[९]

पञ्च वा एते महायज्ञाः संतति प्रतायन्ते सतति सन्तिष्ठन्ते देवयज्ञः पितृयज्ञो
भूतयज्ञो मनुष्ययज्ञो ब्रह्मयज्ञ इति यद्यग्नौ जुहोत्यपि समिधं तद्देवयज्ञः सन्तिष्ठते
यत्पितृभ्यः स्वधा कुरोत्यप्यपस्तत्पितृयज्ञः सन्तिष्ठते यद्धूतेभ्यो बलिं हरति तद्धूतयज्ञः
सन्तिष्ठते यद्वाह्मणेभ्योऽन्नं ददाति तन्मनुष्ययज्ञः सन्तिष्ठते यथ्स्वाध्यायमधीयीतैकामप्यृचं
यजुः सामं वा तद्ब्रह्मयज्ञः सन्तिष्ठते यदृचोऽधीते पर्यसः कूल्या अस्य पितृन्स्वधा
अभिवहन्ति यद्यजूंषि घृतस्यं कूल्या यथ्सामानि सोमं एभ्यः पवते यदथर्वाङ्गिरसो मधोः
कूल्या यद्वाह्मणानीतिहासान् पुराणानि कल्पान्गाथा नाराशंसीर्मदसः कूल्या अस्य
पितृन्स्वधा अभिवहन्ति यदृचोऽधीते पर्याहुतिभिरेव तद्देवाः स्तर्पयति यद्यजूंषि
घृताहुतिभिर्यथ्सामानि सोमाहुतिभिर्यदथर्वाङ्गिरसो मध्वाहुतिभिर्यद्वाह्मणानीतिहासान्
पुराणानि कल्पान्गाथा नाराशंसीर्मदाहुतिभिरेव तद्देवाः स्तर्पयति त एनं तृसा आयुषा
तेजसा वर्चसा श्रिया यशसा ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येन च तर्पयन्ति॥१४॥

[१०]

ब्रह्मयज्ञेन यक्ष्यमाणः प्राच्यां दिशि ग्रामादख्दिर्दर्श उदीच्यां प्रागुदीच्यां वोदितं
आदित्ये दक्षिणत उपवीर्योपविश्य हस्ताववनिज्य त्रिराचामेद्विः परिमृज्यं सकृदुपस्पृश्य
शिरश्चक्षुषी नासिके श्रोत्रे हृदयमालभ्य यत्रिराचामिति तेन ऋचं प्रीणाति यद्विः परिमृजति
तेन यजूंषि यत्सकृदुपस्पृशति तेन सामानि यत्सव्यं पाणिं पादौ प्रोक्षति यच्छिरश्चक्षुषी
नासिके श्रोत्रे हृदयमालभते तेनार्थर्वाङ्गिरसो ब्राह्मणानीतिहासान् पुराणानि कल्पान्गाथा
नाराशंसीः प्रीणाति दर्भाणां महदुपस्तीर्योपस्थं कृत्वा प्राडासीनः स्वाध्यायमधीयीतापां
वा एष ओषधीनां रसो यद्दर्भाः सरसमेव ब्रह्म कुरुते दक्षिणोत्तरौ पाणी पादौ
कृत्वा सपवित्रावोमिति प्रतिपद्यत एतद्वै यजुस्त्रयीं विद्यां प्रत्येषा वागेतत्परममक्षरं

तदेतदृचाऽभ्युक्तमृचो अक्षरं परमे व्योमन् यस्मिन्देवा अधि विश्वे निषेदुर्यस्तत्र
वेद किमृचा करिष्यति य इत्तद्विदुस्त इमे समांसत इति त्रीनेव प्रायुङ्क्त भूर्भुवः
स्वरित्याहेतद्वै वाचः सत्यं यदेव वाचः सत्यं तत्प्रायुङ्क्त सवित्रीं गायत्रीं त्रिरन्वाह
पृच्छोऽर्धर्चशोऽनवान् सविता श्रियः प्रसविता श्रियमेवाऽऽप्नोत्यथो प्रज्ञातयैव प्रतिपदा
छन्दांसि प्रतिपद्यते॥१५॥

[११]

ग्रामे मनसा स्वाध्यायमधीयीत दिवा नक्तं वेति हं स्माऽऽह शौच आह्वेय उतारण्येऽबलं
उत वाचोत तिष्ठन्नुत व्रजन्नुताऽऽसीन उत शयानोऽधीयीतैव स्वाध्यायं तपस्वी पुण्यो भवति
य एवं विद्वान्स्वाध्यायमधीते नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः।
नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि॥१६॥

[१२]

मध्यन्दिने प्रबलमधीयीतासौ खलु वावैष आदित्यो यद्व्राह्मणस्तस्मात्तरहि तेऽक्षिणं
तपति तदेषाऽभ्युक्ता। चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः। आऽप्रा
द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगत्तस्तस्थुषश्चेति स वा एष यज्ञः सद्यः प्रतायते
सद्यः सन्तिष्ठते तस्य प्राक् सायमवभृथो नमो ब्रह्मणे इति परिधानीयां त्रिरन्वाहाप
उपस्पृश्य गृहानेति ततो यत्किं च ददाति सा दक्षिणा॥१७॥

[१३]

तस्य वा एतस्य यज्ञस्य मेघो हविर्धानं विद्युदग्निर्वरुषं हविः स्तनयितुर्वर्षद्गारो
यदवस्फूर्जति सोऽनुवषद्गारो वायुरात्माऽमावास्यां स्विष्टकृद्य एवं विद्वान्मेघे वर्षति
विद्योतमाने स्तनयत्यवस्फूर्जति पवमाने वायावमावास्यायां स्वाध्यायमधीते तप एव
तत्तप्यते तपो हि स्वाध्याय इत्युत्तमं नाकं रोहत्युत्तमः संमानानां भवति यावन्तं ह
वा इमां वित्तस्य पूर्णा ददथ्वर्गं लोकं जयति तावन्तं लोकं जयति भूयांसं चाक्षय्यं
चापं पुनर्मृत्युं जयति ब्रह्मणः सायुज्यं गच्छति॥१८॥

[१४]

तस्य वा एतस्य यज्ञस्य द्वावनध्यायौ यदात्माऽशुचिर्यद्देशः समृद्धिर्देवतानि
य एवं विद्वान्महारात्र उपस्युदिते व्रजः स्तिष्ठन्नासीनः शयानोऽरण्ये ग्रामे वा
यावत्तरसं स्वाध्यायमधीते सर्वाल्लोकाञ्जयति सर्वाल्लोकाननृणोऽनुसञ्चरति तदेषाभ्युक्ता।

अ॒नृणा अ॒स्मिन्न॑नृणाः पर॑स्मि॒ऽस्तृती॑ये लो॒के अ॒नृणाः स्या॑म। ये दै॒व्याना॑ उ॒त पि॑तृयाणाः सर्वा॑न्प॒थो अ॒नृणा आक्षी॑येमेत्य॒ग्निं वै जा॑तं पा॒प्मा ज॑ग्राह॒ तं दे॒वा आहु॑तीभिः पा॒प्मान॑मपा॒घ्नन्नाहु॑तीनां य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञस्य॑ दक्षि॑णाभिर्दक्षि॑णानां ब्राह्म॑णेन ब्राह्म॑णस्य छन्दा॑भिश्छन्द॑सा॒ऽस्वाध्या॑येनाप॑हतपाप्मा स्वाध्या॒यो दे॒वप॑वित्रं वा ए॒तत्तं योऽन॑भृ॒जत्य॑भागो वाचि॑ भव॒त्यभा॑गो ना॒के तद॑षाऽभ्यु॑क्ता। यस्ति॒त्याज॑ सखि॒विद॑ सखा॒यं न तस्य॑ वाच्यपि॑ भा॒गो अ॑स्ति। यदी॑ः शृ॒णोत्य॑लक॑ः शृ॒णोति॑ न हि प्र॒वेद॑ सुकृ॒तस्य॑ पन्था॒मिति॑ तस्मा॑न्स्वाध्या॒योऽध्यै॑तव्यो यं यं क॒तुम॑धी॒ते तेन॑ तेनास्येष्टं भव॒त्यग्ने॒र्वायो॑रा॒दित्य॑स्य सायु॑ज्यं गच्छ॒ति तद॑षाऽभ्यु॑क्ता। ये अ॒र्वाङ्मु॑त वा पुरा॑णे वेदं वि॒द्वाः संम॑भितो वदन्त्या॒दित्य॑मे॒व ते परि॑वदन्ति॒ सर्वे अ॒ग्निं द्विती॑यं तृती॑यं च ह॒ः समि॑ति याव॑तीर्वै दे॒वता॑स्ताः सर्वा॑ वेद॒विदि॑ ब्राह्म॑णे व॑सन्ति॒ तस्मा॑द्ब्राह्म॑णेभ्यो वेद॒विद्भ्यो दि॒वे दि॒वे नम॑स्कु॒र्यान्ना॒क्षीलं॑ की॒र्तये॑दे॒ता ए॒व दे॒वताः॑ प्रीणा॒ति॥११॥

[१५]

रिच्य॑त इ॒व वा ए॒ष प्रे॒व रि॑च्यते यो या॒जय॑ति॒ प्रति॑ वा गृ॒ह्णाति॑ या॒जयि॑त्वा प्रति॒गृह्य॑ या॒नं श्र॑न्निः स्वा॒ध्यायं॑ वेदमधी॒यीत॑ त्रिरा॒त्रं वा सा॒वित्रीं॑ गा॒यत्री॑म॒न्वाति॑रेचयति॒ वरो॑ दक्षि॑णा वरे॒णैव॑ वर॑ः॒ स्पृणो॑त्या॒त्मा हि वरः॑॥२०॥

[१६]

दुहे॑ ह॒ वा ए॒ष छन्दा॑ः॒सि यो या॒जय॑ति॒ स येन॑ य॒ज्ञकृ॑तुना॒ या॒जये॑त्सोऽर॑ण्यं प॒रेत्य॑ शुचौ देशे स्वा॒ध्याय॑मे॒वेन॑मधी॒यन्ना॑सीत॒ तस्या॑न॒शनं॑ दी॒क्षा स्था॑नमु॒पस॑द् आ॒सनं॑ सु॒त्या वाग्जु॑हूर्मनं॒ उप॑भृद्धृतिर्धृ॒वा प्रा॑णो ह॒विः सा॒माध्व॑र्युः स वा ए॒ष य॒ज्ञः प्रा॑णदक्षि॑णोऽन॑न्त॒ दक्षि॑णः सम॑द्धतरः॥२१॥

[१७]

क॒तिधा॑व॒कीर्णी॑ प्रवि॒शति॑ चतु॒र्धेत्या॑हुर्ब्रह्म॒वादि॑नो म॒रुतः॑ प्रा॒णैरिन्द्रं॑ बले॒न बृ॒हस्पति॑ ब्रह्म॒वर्च॑सेना॒ग्निमे॒वेत॑रेण॒ सर्वे॑ण॒ तस्यै॑तां प्रायश्चि॒तिं वि॒दां च॑कार सु॒दे॒वः का॑श्यपो यो ब्रह्म॒चार्य॑वकि॒रेद॑मावास्या॒याः रा॒त्र्याम॑ग्निं प्र॒णीयो॑पसमा॒धाय॑ द्वा॒राज्य॑स्योप॒घातं॑ जुहोति॒ कामा॑व॒कीर्णोऽस्म्य॑व॒कीर्णोऽस्मि॑ काम॒ कामा॑य॒ स्वाहा॑ कामाभिर्द्वि॒ग्धोऽस्म्य॑भिर्द्वि॒ग्धोऽस्मि॑ काम॒ कामा॑य॒ स्वाहे॒त्यमृ॑तं वा आ॒ज्यम॑मृ॒तमे॒वाऽऽत्म॑न्ध॒त्ते हु॒त्वा प्र॑य॒ताञ्जलिः॑ कवा॒तिर्य॑ङ्मु॒ग्निम॑भि॒मन्त्रे॑य॒त् सं मा॑ऽऽसि॒ञ्चन्तु॑ म॒रुतः॑ समिन्द्रः॒ सं बृ॒हस्पतिः॑। सं मा॒ऽयम॑ग्निः

सिंश्चत्वायुषा च बलेन चाऽऽयुष्मन्तं करोतु मेति प्रति हास्मै मरुतः प्राणान्दधति
 प्रतीन्द्रो बलं प्रति बृहस्पतिर्ब्रह्मवर्चसं प्रत्यग्निरितरथ्सर्वं सर्वतनुर्भूत्वा सर्वमायुरेति
 त्रिरभिमन्त्रयेत् त्रिषत्या हि देवा योऽपूत इव मन्येत स इत्थं जुहुयादित्यमभिमन्त्रयेत्
 पुनीत एवाऽऽत्मानमायुरेवाऽऽत्मन्धत्ते वरो दक्षिणा वरेणैव वरं स्पृणोत्यात्मा हि
 वरः॥२२॥

[१८]

भूः प्रपद्ये भुवः प्रपद्ये स्वः प्रपद्ये भूर्भुवः स्वः प्रपद्ये ब्रह्म प्रपद्ये ब्रह्मकोशं प्रपद्येऽमृतं
 प्रपद्येऽमृतकोशं प्रपद्ये चतुर्जालं ब्रह्मकोशं यं मृत्युर्नावपश्यति तं प्रपद्ये देवान् प्रपद्ये देवपुरं
 प्रपद्ये परीवृतो वरीवृतो ब्रह्मणा वर्मणाऽहं तेजसा कश्यपस्य यस्मै नमस्तच्छिरो धर्मो
 मूर्धानं ब्रह्मोत्तरा हनुर्यज्ञोऽधरा विष्णुरहृदयं संवत्सरः प्रजननमश्विनौ पूर्वपादावत्रिमध्यं
 मित्रावरुणावपरपादावग्निः पुच्छस्य प्रथमं काण्डं तत् इन्द्रस्ततः प्रजापतिरभयं चतुर्थं
 स वा एष दिव्यः शांकरः शिशुमारस्तं ह य एवं वेदापं पुनर्मृत्युं जयति जयति
 स्वर्गं लोकं नाध्वनि प्रमीयते नाप्सु प्रमीयते नाग्नौ प्रमीयते नानपत्यः प्रमीयते लघ्वान्नो
 भवति ध्रुवस्त्वमसि ध्रुवस्य क्षितमसि त्वं भूतानामधिपतिरसि त्वं भूतानां श्रेष्ठोऽसि त्वां
 भूतान्युपं पर्यावर्तन्ते नमस्ते नमः सर्वं ते नमो नमः शिशुकुमाराय नमः॥२३॥

[१९]

नमः प्राच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यंश्च नमो नमो दक्षिणायै दिशे
 याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यंश्च नमो नमः प्रतीच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां
 प्रतिवसन्त्येताभ्यंश्च नमो नमः उदीच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यंश्च
 नमो नमः ऊर्ध्वायै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यंश्च नमो नमोऽधरायै दिशे
 याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यंश्च नमो नमोऽवान्तरायै दिशे याश्च देवता एतस्यां
 प्रतिवसन्त्येताभ्यंश्च नमो नमो गङ्गायमुनयोर्मध्ये ये वसन्ति ते मे प्रसन्नात्मानश्चिरं जीवितं
 वर्धयन्ति नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च नमो नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च नमः॥२४॥

[२०]

ॐ नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नमः ओषधीभ्यः नमो वाचे नमो
 वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि॥

॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

 generated on **February 28, 2025**

Downloaded from <http://stotrasamhita.github.io> | [StotraSamhita](#) | [Credits](#)